צבי נאי

סינופסיס

„מישפט גיבעתי הוא דוגמה מאלפת: התעללות סאדיסטית לא גרמה להם אפילו להשפיל עיניהם בבושה!"

אמריקה יקרה, מיכתבים הביתה

בימאי: ביל קוטוריה

ס ירטו של ביל קוטוריה הוא הערות ראשונה המלאה להתפייסותה של האומה האמריקאית עם בניה, שיצאו להילחם בוויאט־נאם. הבקע העמוק, שחצה את העם האמריקאי במהלך מילחמת ויאט־נאם ולאחריה, מצוי, סוף־סוף, בשלבי איחויו האחרונים. בתום שורה ארוכה של סרטים שעסקו במוראותיה של אותה מילחמה ארורה — מי בנטורליזם בוטה (פלאטון, צ'יד הצבאים, אפוד המחכת, ועוד) ומי בשפה מטאפורית עמומה (אפוקליפסה עכשיו) — מציגים המיכתבים הפשוטים והאותנטיים של אמריקה יקרה את הלוחמים בחזית כצעירים רגילים, הקרוצים מאותו החומר עצמו של בני גילם בעורף, שהפגינו בלהט את תיעובם העמוק מהמילחמה בוויאט־נאם.

המיכתבים והצילומים, שקוטוריה בחר בהם לסירטו, מעידים על בעליהם, שהם אינם שונים מהוריהם, שיצאו 25 שנה קודם להם, להילחם בשדות־הקרב העקובים מדם של אירופה: מיקצתם תמימים, מיקצתם אידיאליסטים, מיקצתם הרפתקנים ורובם שבויים במיתוס הגבורה והתהילה, שנוצר באולפני־ההסרטה של הוליווד. הדגל הוא אותו הדגל: אמריקה יקרה, חרות ודמוקרטיה. רק האויב אחר. „אני מעדיף להגן על המולדת מפני הקומוניזם בשדות־האורז של ויאט־נאם מאשר בצפון־קרוליינה," כותב אחד החיילים לאוריו.

האומה האמריקאית אוספת חזרה לחיקה את בניה האובדים. אבל אמריקה לא ביררה לעצמה עדיין את הסיבה, מדוע התייחסה אליהם במשך שנים כה רבות כאל בנים אובדים, ולכן הסרט הזה איננו מבשר את בשורת הקתארזיס, אלא את עידן הפיוס בלבד.

רבים מאיתנו, החיים בתקופת הפרסטרויקה והגלאסנוסט' של גורבצ'וב, והצופים בגילויי הדמוקרטיה בארצות הגוש הקומוניסטי ומעל לכל בתמונות המדהימות של מחאות הסטודנטים הסינים, מתקשים להעריך את תחושת החרדה והמצור שארצות־הברית וארצות מערב אחרות היו נתונות בה בשנות ה־50 וה־60.

הקומוניזם הבינלאומי היה אז בשיא מתואם פנימי וחיצוני, ואיש לא ידע לנבא היכן ייעצר השיטפון.

בין שתחושה זו היתה מדומה ופרנואידית בעיקרה, ובין שהיה לה בסיס אמיתי, החרדה היתה אמיתית, והיא החריפה ככל שהמערב נוכח באוזלת־ידה של הדמוקרטיה להילחם ברודנות אידיאלוגית, שאינה יודעת מעצורים ואינה בוחלת באמצעים כדי לתפוס את השילטון.

לא מאו טסה טונג ולא הו צ'י מין טרחו לקיים מישאל־עם לפני שגזרו על עמיהם את הקולקטיביזציה בחקלאות, שתבעה מחיר של מיליוני קורבנות חפים מפשע. שהרי זהו טיב־עם של מישטרים רודניים, מהימין ומהשמאל כאחד, לעולם הם מיטיבים לדעת מה טוב לעמיהם מאשר בני עמם.

לעזור רק לאירופאים?

א ם כן, כאשר סירבה ארצות־הברית לקיים את מישאל־העם על איחוד שני חלקי ויאט־נאם לא עמדה לפניה שאלה של התמודדות חופשית בין מישטר צפוני נאור לבין שילטון דרומי מושחת. היא ראתה בכך, דמם של בני אירופה סמיך יותר מדמם של בני אסיה?

לא מבינים מילחמה

כ בכל מילחמה גם בוויאט־נאם לא כל החיילים היו עשויים מיקשה אחת. לא כולם באו אליה מתוך מניעים אידיאולוגיים טהורים, כשם שלא כל חיילי צה"ל, המשרתים בשיטחי עזה, יהודה ושומרון, יצאו מתוך דפי שיח לוחמים או נוילי אש. ובכל זאת כולם היו, במידה זאת או אחרת, קורבנות של אשליה והטעיה.

אנחנו רואים בסרט את גנרל וסטמורלנד פוגש מישלוח חדש של חיילים, או משוחח עם יחידות שסבלו אבידות קשות, בחיתוך דיבור מאצ'ואיסטי, שכמו הועתק מפיהם של שחקנים הוליוודיים בסירטי התהילה והגבורה של מילחמת־העולם השנייה. אנחנו שומעים גם קצינים המבקשים שלא יקלקלו להם את המילחמה, כי זוהי המילחמה היחידה שיש להם.

אבל בעוד המנהיגים בעורף והמפקדים

אצלנו הקרע רק מתחיל

ואולי במידה לא מעטה של צדק, ניסיון נוסף מצד הקומוניזם להשתלט בדרכי־עורמה על דרום־ויאט־נאם, בניגוד מפורש לרצונו של העם הדרום־ויאט־נאמי. עדויות לכך נמצאו לה בהמשך למכביר. הוויאט־קונג לא הרחיב את השפעתו בקרב תושבי דרום־ויאט־נאם אך ורק בכוח האידיאולוגיה שלו והבטחותיו לרפורמות חקלאיות. הוצאות־להורג של מתנגדים ופעולות־עונשין אכזריות שעשה בכפרים, פעולות שהגיעו לשיאן בטבח הנורא בחואה, היו מעשים שכיחים.

אני מרחיב בתיאור הרקע, כיוון שרקע זה — או נכון יותר לומר, הפשר שנתנו האמריקאים לרקע זה — היה אחד הנידבכים המרכזיים של מה שהתפתח אחר כך לטראומה הוויאט־נאמית ולקרע שנוצר בתוך האומה האמריקאית. הפשר הזה הציג שאלה קצרה וחדה לפני מי שראו עצמם כמגיני העולם החופשי: **האם מחויבותה של אמריקה לשלומו ולחרותו של העולם החופשי הסתיימה במילחמת־העולם השניה?**

הלוחמים הצעירים שיצאו לוויאט־נאם יכולו בצדק לשאול את עצמם, במה שונה התגייסותם מהיענותם של הורי־הוריהם לקריאתו של הנשיא וילסון להגן על חרותן של מדינות אירופה במילחמת־העולם הראשונה? הם גם יכלו בנקל לשאול את עצמם במה קריאתו של רוזוולט להורי־הם, למגר את העריצות היפאנית־גרמנית, שונה מקריאתם של ג'ון קנדי ולינדון ג'ונסון להגן על חרותו ועצמאותו של העם הדרום ויאט־נאמי. האם הככירים בשטח פוסקים בביטחון נחרץ, שאמריקה תנצח את המילחמה הזאת, החיילים חשים שהם לא עומדים לנצח בה.

„זה לא זה שאני לא מבין את המילחמה הזאת," כובת אחד החיילים הביתה, „אני לא מבין מילחמה. נקודה."

דרך צרור־מיכתבים, שאף אחד מהם לא נכתב למען ההיסטוריה וסיפרי הנצחה, מגולל ביל קוטוריה את גילגוליה השונים של המילחמה, משדות־האורז הקסומים בראשית המילחמה עד לגוויות הנפוחות הצפות בתעלות־המים: מיערות־הגשם המוריקים ועד לסבך העלים החותכים בכשרם של הנחתים; ממישורים שלווים לשבילים צרים הממולכדים ברימונים ובמיטעני־נפץ; מארמה כבושה מאירת־פנים לבוץ טובעני המשחרר מתוכו שרצים ונחיליי־יתושים טורדניים.

הכפריים החייכנים והאדיבים של ימי ויאט־נאם הראשונים הופכים במרוצת הזמן עוינים ומנוכרים. ההבדל בין אויב לאוהד מיטשטש עד ללא היכר.

כל חייל ביחידה יכול לראות את הפחד שלו משתקף בפנים של חברו, כותב אחד החיילים הביתה. ההסלמה הבלתי־נמנעת בכמות ההרג, השינאה, הזעם והברוטליות נוהגת על פי חוקיות צפויה מראש של פסיכולוגיה ניסויית. והמצלמה והמיקרופון מתעדים את התהליך הנורא הזה, שלא פסח על אף כובש אחד בהיסטוריה. הפצוע הראשון של היחידה מספר לרופאים העומדים לקטוע את רגלו, שהוא נמנע מלבקש סיוע אווירי, כי הוא שונא לראות איך מטילים נפל"ם על נשים וילדים.

נאשמי גיבעתי: רון בקהל, אריה לוצאטו, יצחק קיבושי, יצחק אדל

הסרט על האינתיפאדה עוד יצולם!

תנופתו: כיבוש צפון־קוריאה בידי הרוסים ב־1945; נפילת סין לידי מאו טסה טונג ב־1949; פלישת צפון־קוריאה לדרום ב־1950; נפילת ציין־ביין־פו בידי הו צ'י מין ב־1953. רבים חשו שהקומוניזם פתח במסע־השתלטות על גוש מדינות העולם השלישי במאמץ